

1

แก้ปัญหาสังคมด้วย สังคมสงเคราะห์

สมปอง มลิันทานนท์

หลายๆ คนในสังคมอาจรับรู้และเข้าใจว่า สังคมสงเคราะห์ คือ การให้ด้วยการบริจาคสิ่งของต่างๆ เช่น แจกเงิน แจกเครื่องอุปโภค บริโภค หรือสังคมสงเคราะห์เป็นเพียงการกุศลอย่างหนึ่งไม่ใช่วิชาชีพ แต่ความจริงแล้ว การสังคมสงเคราะห์คือวิชาชีพหนึ่งที่แตกต่างจากการ กุศล การแจกสิ่งของเพราะหลักการให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลนั้นยังเน้น ให้บุคคลสามารถช่วยเหลือตนเองและดำรงอยู่ในสังคมได้โดยปราศจากความทุกข์ความเดือดร้อนอย่างแท้จริง

อะไรคืองานสังคมสงเคราะห์

เรามาดู ความหมายของสังคมสงเคราะห์ ซึ่งไม่ใช่การ สงเคราะห์สังคม และมีผู้รู้หลายท่านให้คำจำกัดความไว้

คณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนางานสังคมสงเคราะห์ แห่งชาติ ให้ความหมายไว้ว่า “การสังคมสงเคราะห์ หมายถึงศาสตร์ และศิลป์ในการป้องกัน แก้ไข ฟื้นฟู และพัฒนาบุคคล กลุ่ม และชุมชน ทั้งที่ประสบและไม่ประสบปัญหาความเดือดร้อน ให้สามารถช่วยเหลือ ตนเองและสังคมได้”

เบอร์ทา ซี. เรย์โนลด์ กล่าวว่า “งานสังคมสงเคราะห์เป็นงาน ที่ช่วยเหลือคนในการปรับตัวให้สอดคล้องกับครอบครัว กลุ่ม และชุมชน”

เฮอร์เบิร์ต เอช. สตรูป “งานสังคมสงเคราะห์ คือ ศิลปะของ การนำเอาทรัพยากรต่างๆ มาใช้เพื่อสนองความต้องการ โดยการนำเอา

วิธีการทางวิทยาศาสตร์ของการช่วยเหลือ เพื่อให้คนช่วยตนเองได้”

ไซเพีย ที. บิวทริม “งานสังคมสงเคราะห์คือวิชาชีพแห่งการให้ความช่วยเหลือ โดยมีจุดมุ่งหมายอยู่ที่การส่งเสริมสวัสดิภาพของมนุษย์ ผ่านการป้องกันและขจัดปัญหาความเดือดร้อนต่างๆ ให้หมดสิ้นไป รวมทั้งเกี่ยวข้องกับปัญหาในด้านชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์อย่างกว้างขวาง”

โรเบิร์ต ซี ครูซ “งานที่พยายามให้ความช่วยเหลือผู้ซึ่งไม่สามารถช่วยตนเองในการดำรงชีวิตได้ และเป็นงานที่พยายามจะทำให้มนุษย์มีอิสระในตนเองให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ นั่นคือสามารถช่วยตนเองได้ โดยไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่น”

ศ. คุณนวนนาฏ อมาตย์กุล “การสังคมสงเคราะห์หมายถึงวิชาชีพหนึ่งวิชาชีพ สังคมสงเคราะห์ถือกำเนิดขึ้นมาเพื่อช่วยมนุษย์ให้มีชีวิต และความเป็นอยู่อย่างสมศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ และช่วยสังคมให้มีลักษณะเอื้ออำนวยให้มนุษย์เจริญงอกงาม สามารถเป็นพลังทางเศรษฐกิจและสังคม ให้แก่ประเทศชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ”

รศ. นันทนีย์ ไชยสุด “การสังคมสงเคราะห์หมายถึง การจัดให้มีมาตรการต่างๆ เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนเป็นรายบุคคล เป็นกลุ่มหรือทั้งชุมชน โดยใช้หลักทฤษฎีของการสังคมสงเคราะห์เป็นแนวปฏิบัติ ผู้ที่ปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์หรือที่เรียกว่า นักสังคมสงเคราะห์ จะต้องปฏิบัติงานนี้โดยใช้หลักวิชาชีพ หรือนัยหนึ่ง คือใช้หลักการ วิธีการ และกระบวนการของการสังคมสงเคราะห์ ไม่ใช่เพียงแค่หยิบยื่นสิ่งที่มีปัญหาต้องการก็เป็นอันว่าได้ให้บริการสังคมสงเคราะห์แล้ว”

ศ. ยุพา วงศ์ไชย “การสังคมสงเคราะห์หมายถึง ศาสตร์และศิลป์ของการจัดหาบริการเพื่อช่วยส่งเสริมความสามารถของบุคคลให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ของตน ที่มีอยู่ในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ และดำรงชีพอยู่ได้อย่างเป็นสุข”

รศ. ดร. ศรีทับทิม พานิชพันธุ์ “สังคมสงเคราะห์เป็นวิธีการที่ใช้เป็นเครื่องมือในการจัดบริการสังคมประเภทต่างๆ โดยตรงให้แก่

บุคคล กลุ่ม และชุมชน ซึ่งประสบปัญหาความเดือดร้อนและอื่นๆ จนไม่สามารถช่วยตนเองได้ในระยะแรก จำเป็นต้องอาศัยการช่วยเหลือจากนักสังคมสงเคราะห์ ซึ่งมีความรู้ ทักษะและประสบการณ์ หรือทักษะในงานสังคมสงเคราะห์เป็นอย่างดี โดยที่นักสังคมสงเคราะห์จะใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ ใช้ความสามารถหรือศักยภาพของตนเอง ช่วยให้เขาสามารถปฏิบัติหน้าที่ทางสังคมได้อย่างถูกต้องเหมาะสม สามารถปรับตัวเองให้เข้ากับสมาชิกครอบครัว กลุ่ม และชุมชน ตลอดจนสังคมได้ด้วยดี มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความมั่นคงปลอดภัย และเสถียรภาพที่ดี”

ผศ. ดร. ทศนีย์ ลักษณ์ภิกษณชัช “การสังคมสงเคราะห์ เป็นการนำความรู้ความเข้าใจในศาสตร์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง กับมนุษย์และสังคม เช่น พฤติกรรมศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มาประยุกต์ใช้ในการทำความเข้าใจกระจ่างชัดในปัญหาความเดือดร้อนของมนุษย์และสังคม ผวนกว่าเข้ากับองค์ความรู้ในกระบวนการช่วยเหลือมนุษย์และสังคมด้วยระเบียบวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ผสมผสานกับทัศนคติ หลักการและวัตถุประสงค์ของการให้ความช่วยเหลือ เพื่อให้มนุษย์ทั้งที่เป็นบุคคล กลุ่ม ชุมชน และสังคม สามารถช่วยเหลือและพึ่งตนเองได้ มีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น และมีคุณภาพชีวิตที่สูงขึ้น”

จากความหมายดังกล่าวข้างต้นจะเห็นว่า สังคมสงเคราะห์วิชาชีพนั้นอาศัยทั้งศาสตร์และศิลป์ในการปฏิบัติงานและเป็นการทำงานอย่างครอบคลุมทั้ง การช่วยเหลือ ป้องกัน และฟื้นฟู โดยใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ ผสมผสานกับ ทฤษฎี หลักการ และกระบวนการทางสังคมสงเคราะห์ เพื่อให้บุคคล กลุ่มบุคคล และชุมชนในสังคมสามารถช่วยเหลือตนเองและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

ปัญหาสังคม

ปัญหาสังคมหมายถึง สภาพการณ์ที่กระทบกระเทือนต่อบุคคลจำนวนมากโดยสภาพการณ์นั้นไม่เป็นที่ไม่ต้องการของสังคมและบุคคลในสังคมนั้นๆ มีความรู้สึกว่ปัญหานั้นควรจะได้รับแก้ไขให้ดี

ชั้น ลักษณะของปัญหาสังคม คือ

1. สภาพการณ์ที่กระทบกระเทือนบุคคลจำนวนมาก
2. เป็นวิธีการที่ไม่ชอบธรรมหรือถูกต้อง
3. รู้สึกว่าสามารถจะจัดการอย่างหนึ่งอย่างใดได้
4. ในรูปของการกระทำร่วมกัน

สำหรับสาเหตุของการเกิดปัญหาสังคม มักเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ความไม่เป็นระเบียบในสังคมและพฤติกรรมเบี่ยงเบน และบุคลิกภาพหรือพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้

ปัญหาในสังคมไทยปัจจุบันมีหลายประการ เช่น

1. ปัญหาความยากจน สาเหตุมักมาจากความผิดปกติของร่างกายและจิตใจ การเจ็บป่วยการศึกษาต่ำ ขาดความชำนาญ ความเกียจคร้าน การแตกแยกของครอบครัว อุบัติเหตุจากอุตสาหกรรม ภัยธรรมชาติ การว่างงาน และมีบุตรมากเกินไป

2. ปัญหายาเสพติดให้โทษ สาเหตุมักเกิดจากความไม่รู้เท่าไม่ถึงการณ์การชักนำตามอย่าง ตลอดจนเพื่อนคลายเครียดของปัญหาชีวิตเป็นต้น

3. ปัญหาโรคเอดส์ สาเหตุมักมาจากความสำส่อนทางเพศ การขาดความรู้ ความยากจน ยาเสพติด และค่านิยมที่ไม่ถูกต้อง

จะเห็นว่าปัญหาสังคมมีความหลากหลาย ปัญหาปัญหาหนึ่งอาจมีสาเหตุจากหลายๆ ด้าน รวมกัน เช่น ปัญหาทางด้านสังคม ด้านสุขภาพอนามัย และด้านเศรษฐกิจ ซึ่งสามารถพูดได้ว่าสาเหตุของปัญหาผูกพันกันแบบลูกโซ่ บุคคลแต่ละบุคคลหรือกลุ่มบุคคลในแต่ละกลุ่ม แต่ละสังคม ก็มีความแตกต่างกัน การแก้ปัญหาในแต่ละปัญหาย่อมต้องใช้วิธีการที่แตกต่างกันต่อปัญหาที่แตกต่างกันไป เช่น ปัญหาครอบครัว ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาเด็กมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมตัดสินกันด้วยความรุนแรง การทะเลาะวิวาททำร้ายกันจนถึงอันตรายแก่ชีวิต ปัญหา ยาเสพติด ปัญหาประชาชนมีการเดินขบวนประท้วงกันวุ่นวายก่อนความเดือดร้อนให้กับสังคม และอีกหลายๆ ปัญหา

การแก้ไขปัญหาสังคม

การแก้ไขปัญหาสังคมด้วยวิชาชีพสังคมสงเคราะห์นั้น จะประสบความสำเร็จได้ ก็ต้องทราบสาเหตุและความเป็นมาของปัญหา กระบวนการทางสังคมสงเคราะห์ที่นำมาใช้ในขั้นตอนนี้คือ การสัมภาษณ์ การสังเกต และเยี่ยมบ้าน และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ และแยกปัญหาออกมาให้ชัดเจน ให้การช่วยเหลือเฉพาะหน้าไปก่อนในกรณีที่ต้องการความช่วยเหลือเร่งด่วน

เมื่อวิเคราะห์ปัญหาได้แล้วจึงนำมาวางแผนหาแนวทางแก้ไข ร่วมกันกับผู้ประสบปัญหาเป็นการช่วยเหลือในระยะยาว ซึ่งขั้นตอนนี้นักสังคมสงเคราะห์วิชาชีพ ต้องนำกระบวนการต่างๆ รวมทั้งความรู้ ความเข้าใจทฤษฎีมาใช้ในการแก้ไขปัญหาทั้ง ทางร่างกาย จิตใจ สังคม เศรษฐกิจ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเช่น **ทฤษฎีบทบาท (Role Theory)**

การเข้าใจทฤษฎีบทบาทจะทำให้สามารถวิเคราะห์พฤติกรรมมนุษย์ได้ว่าเป็นอย่างไรและจะแก้ไขอย่างไรให้ดีขึ้น บุคคลควรเข้าใจในบทบาทของตนและควรแสดงออกอย่างเหมาะสมและเกิดความพึงพอใจในสังคม **ทฤษฎีการปรับพฤติกรรม (Theory behavior modification)** เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลที่ไม่เหมาะสมให้เหมาะสมขึ้น ด้วยวิธีการอย่างเป็นระบบและเป็นวิทยาศาสตร์ **ทฤษฎีความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual Difference Theory)** บุคคลแต่ละคนมีความแตกต่าง ทั้งการรับรู้ แนวคิด วัฒนธรรม ดังนั้นการทำงานต้องคำนึงถึง เพื่อค้นหาแนวทางแก้ไขที่เหมาะสมกับบุคคล นอกจากทฤษฎีที่กล่าวแล้วยังมีทฤษฎีอื่นๆ อีกที่นำมาใช้ในงานสังคมสงเคราะห์

ในการแก้ไขปัญหาในแต่ละบุคคลนั้นนอกจากจะใช้ทฤษฎีแล้ว นักสังคมสงเคราะห์ยังต้องใช้ความรู้แบบบูรณาการหลายๆ สาขา เช่น ความรู้ด้านการแพทย์และพยาบาลเช่น ปัญหาเรื่องโรคเอดส์ นักสังคมสงเคราะห์ต้องมีความรู้พื้นฐานเรื่องโรคเรื่องการดูแลตนเองของผู้ประสบปัญหาเพื่อให้คำแนะนำได้ถูกต้องและเป็นการเตรียมความพร้อมในการแก้ไขปัญหาอื่นๆต่อไป ความรู้ด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เช่น กฎหมายครอบครัว กฎหมายเกี่ยวกับพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก

เป็นต้น ความรู้ด้านจิตวิทยา เช่น จิตวิทยาการให้คำปรึกษาทั้งแบบกลุ่มและรายบุคคลเพื่อให้เกิดการยอมรับและเข้าใจปัญหาและหาแนวทางร่วมกันในการแก้ไขปัญหา และความรู้ด้านสวัสดิการสังคมต่างๆ นักสังคมสงเคราะห์อาชีพจึงจำเป็นต้องศึกษาหาความรู้ตลอดเวลาในขณะทำงาน

นอกจากการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาให้หมดไปหรือทุเลาเบาบางแล้ว นักสังคมสงเคราะห์ต้องหาแนวทางป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาขึ้นอีก และฟื้นฟูสภาวะจนเขาสามารถช่วยเหลือตนเองได้ และติดตามประเมินผลเป็นระยะ

การทำงานสังคมสงเคราะห์วิชาชีพไม่ค่อยมีผู้รับรู้บทบาทเท่าใดนัก เนื่องจากมักเป็นผู้ทำงานอยู่เบื้องหลังความสำเร็จต่างๆ ในการเชื่อมโยงภายในองค์กรกับองค์กรภายนอก เช่น นักสังคมสงเคราะห์ทางการแพทย์เป็นบุคคลหนึ่งในทีมผู้ให้การรักษาทางการแพทย์ เป็นตัวจักรสำคัญในการประสานระหว่างทีมงานผู้รักษาองค์กรอื่นและผู้ป่วยในการให้ความช่วยเหลือผู้ป่วยด้านอื่น เช่น การให้การสงเคราะห์ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลด้วยสิทธิการรักษาพยาบาลประเภทต่างๆ เช่นการค้นหา จัดทำบัตรประกันสุขภาพเพื่อให้ได้รับสิทธิการรักษา ถ้าไม่สามารถทำบัตรประกันสุขภาพให้ได้ก็ต้องพิจารณาอนุเคราะห์ค่ารักษาให้ การจัดหาที่พักพิง การประสานงานเพื่อการฟื้นฟูทางอาชีพ การประสานงานกับองค์กรทางการแพทย์และองค์กรอื่นๆ เป็นต้น

นักสังคมสงเคราะห์จึงเป็นผู้ประสาน (Entrepreneur) ผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) และเป็นผู้มีความรอบรู้ที่จะจัดหาทรัพยากรมาเพื่อการรักษา แก้ไขและพัฒนาด้วยวิธีการทางสังคมสงเคราะห์ ซึ่งมีทั้งความเป็นศาสตร์และศิลป์ในตัวเอง

สมปอง มิลินทานนท์

หัวหน้าฝ่ายสังคมสงเคราะห์ โรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จ.นนทบุรี Email: milintanon@yahoo.com